
det personliga planet. Och jämfört med den knastertorre Feldt är Sten Andersson betydligt mer öppenhjärtlig och personlig.

"Jag ville att politisk verksamhet skulle vara rolig, helst lustbetonad", skriver han. Förmodligen ville han också skriva en rolig bok. Han har – delvis – lyckats. Där framträder också en politiker som gillar debatten, showen och upptågen i politiken – ja, det politiska spelet. Det har han kryddat med en god portion politisk intuition. Denna intuition, denna omedelbara känsla för vad som bör sägas

och göras, har han haft god användning för. Exempelvis när han ordnade demonstrationer mot Sovjets inmarsch i Tjeckoslovakien 1968 eller när han utan att veta något om sakfrågan lovade att stoppa skogsbesprutningen på Sergels Torg 1979.

Där någonstans uppenbaras också att Sten Andersson är en politiker som kan tala med folket på torget på deras eget språk. Det vore en olycka för svensk demokrati om sådana politiker tillhörde historien. För svensk socialdemokrati vore det förödande.

ROBERT L. WOLKOFF:

BEHOVET AV LOJALITET

För några år sedan löd tidningsrubrikerna: "Rektor förbjuder 'Du gamla, du fria'". Det var en rasistisk grupp som stod som initiativtagare till idén att skolavslutningen bör inledas med nationalsången. Rektorns beslut att förbjuda det var förståeligt, om ändå minst sagt klumpigt. Det slående var emellertid den märkbara bristen på intellektuella

instrument med vilka man överhuvudtaget kunde diskutera problemet.

Samma brist har kommit till uttryck i en lång rad samhällseliga frågor: De religiösa minoriteternas ansökan om dispens för en viss sed; kulturkrocken mellan det svenska juridiska systemet och invandrargruppernas kutym; kvinnopartiet; medicinska frågor; moskébygget m fl.

Alla dessa frågor är förknippade med begreppet lojalitet. Och lojalitet är ett begrepp som hittills, dess dominerande

Loyalty, An Essay on the Morality of Relationships.
George P. Fletcher 1993.

vardagliga inflytande på mänskliga förhållanden till trots, saknat en systematisk filosofisk och juridisk behandling. En ny bok, *Loylty, An Essay on the Morality of Relationships*, av George P. Fletcher, den ansedde professorn i juridik vid det amerikanska Columbia University, har för avsikt att korrigera denna brist. Lojalitet, enligt Fletcher "är ursprunget till det politiska livet, ett liv i vilket samspel med andra blir det främsta sättet att lösa problem".

De moraliska teorier som alltsedan 1700-talet har dominerat västerländskt tänkande, Kants "deontologiska etik" och Benthams "utilitarianism", är otillämpliga som vägledning i vardagsligt moraliskt beteende. För Kant är moral endast möjlig för människor så självständiga att de har total kontroll över sig själva och kan agera utan hänsyn till sin omgivning. För Bentham är moral endast möjlig för den som inte tar hänsyn till egenintresse, som endast tänker på det samhällseliga kollektivet. Varken det ena eller det andra tillhör verkligheten.

Samtidigt som dessa teorier faller, anser Fletcher, faller också det västerländska begreppet "justitia", vars grundläggande princip är just opartiskhet. Rättvisa är, eller åtminstone skall vara, blind. Problemet är emellertid att en stor del av det vanliga människor gör inte alls är blint och opartiskt. Det är istället ett uttryck för lojalitet till *min*

familj, *min* grupp, *mitt* land, *min* Herre. Och särskilt idag, då grupployalitet är i tilltagande, medan klyftan mellan nationalstaten och de diverse grupper den inrymmer är allt mer uppenbar, är insikt i denna aspekt på mänskliga förhållanden allt mer nödvändig.

Det är inte Fletchers avsikt att plädera för lojalitet och *mot* opartisk rättvisa. Vi måste vänja oss vid en verklighet där båda dessa livsåskådningar blandas. Om man försöker ignorera den dynamiska spänningen som alltjämt finns mellan dem, då uppstår just den oförmåga att hantera vardagliga spörsmål som under senare år drabbat såväl Sverige som alla andra länder i Väst.

Ingenstans är detta klarare än i diskussionen om invandrapolitiken och rasismen. Hur kan man bestämma sig för en viss politisk linje om man endast håller sig till abstrakta resonemang baserade på "moralisk rätt"? Fletcher gör inte anspråk på att ge "det rätta svaret" till sådana frågor. Han förnekar faktiskt att det finns ett sådan "rätt" svar. Det som han erbjuder är ett nytt "realm of discourse".

Om man använder lojalitetsbegreppet, blir det möjligt att diskutera problem utan vilda anklagelser av "rasism" kontra "landsförräderi". Ty det enkla, helt naturliga faktumet är att "utomstående" (oavsett om det gäller nationella förhållanden eller personliga) "inte kan kräva samma behandling som

de som är föremål för lojala förbindelser”.

Staten har ett legitimt intresse av att kräva, och uppföstra barn till, lojalitet gentemot nationen. Samtidigt har minoritetsgrupper ett lika legitimt krav på lojalitet gentemot gruppens intresse. Staten, hävdar Fletcher, bör undvika att använda rättens makt för att tvinga människor att vara illojala gentemot sina mest intima förhållanden. Å andra sidan måste människor inom olika lojalitetsförhållanden visa hänsyn för det som kan kallas ”public space”, inom vilken varje individ har en plikt att behärska sig själv för det allmännas väl.

En intellektuell aspekt på denna ”public space” är en diskussion där idéer står för sig själva, i stället för den allt mer dominerande ”perspectivalism”, som är en förvanskning av lojalitet. Dess utgångspunkt är att man måste stödja dem som tillhör den egna gruppen, oavsett vad det tycker och tror. Kravet att kvinnor bör rösta för ett kvinnoparti eftersom partiet består av kvinnor som därmed förtjänar andra kvinnors lojalitet, är typiskt i sammanhanget.

Fletcher påpekar att det finns en viktig plats för patriotiska ritualer i försöket att skapa en gemensam nationell identitets- och ansvarskänsla. Ett amerikanskt perspektiv, förvisso. Om det hade varit

så att den svenska flaggan och den svenska nationalsången var litet mer av allmän-gods, då hade det emellertid varit omöjligt för rasister att så lätt kapa dessa viktiga svenska nationella symboler.

När allt kommer omkring, hävdar Fletcher, *är vi våra lojaliteter*. Vi är inte människor-i-allmänhet eller ”världs-medborgare”. Vi är snarare nexus av otaliga historiskt, geografiskt och kulturellt betingade förhållanden. Medan liberalt tänkande tenderar att betona individen, och individens fria val, betonar en lojalitetsetik att förhållanden föregår individen.

Dessutom, ”kommer lojalitet med ett inbyggt moment av slump. Den som funderar över sina lojaliteter bör vara medveten om att saker och ting kunnat vara annorlunda. Man kunde varit född i ett annat land, man kunde gift sig med någon annan, eller varit anställd vid ett annat företag . . . Denna känsla av slump . . . bör föranleda tolerans för andras lojaliteter”. I mötet med människor av andra lojaliteter, är det som förbinder oss med dem inte abstrakta filosofiska principer, utan det historiska självet, som ”ger oss den mest övertygande förklaringen varför vi bör behandla andra som våra bröder som delar ett gemensamt öde och levnadsvillkor.”